

Pia Hiltunen sd

Lakialoite laiksi perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnalle

Päiväkodeissa ja kouluissa voi tulla poikkeustilanteita, joissa opettajat voivat joutua kohtaamaan aggressiivista ja vaarallista käyttäytymistä. Näissä tilanteissa opettajalla tulisi olla oikeus käyttää kohtuullisia rajoitustoimenpiteitä käyttäytymisen hillitsemiseksi. Fyysisestä rajoittamisesta kiinnipitämällä tulisi säätää varhaiskasvatuslaissa ja perusopetuslaissa.

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvu- ja oppimisympäristöön niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessakin. Turvallisuudesta vastaavat opettajat ja rehtori tai päiväkodinjohtaja. Koulussa voidaan käyttää vain perusopetuslain 35—36 g §:ssä säädettyjä puuttumis-, kurinpito- ja turvaamistoimia. Varhaiskasvatuslaissa ei ole vastaavaa sääntelyä.

Tilanteissa, joissa lapsi käyttäytyy aggressiivisesti tai vaarallisesti, välttämättömien voimakeinojen käyttö perustuu pääsääntöisesti rikoslakiin. Oppilaan fyysisestä rauhoittamisesta kiinnipitämällä ei ole säädetty perusopetuslaissa eikä varhaiskasvatuslaissa. Perusoikeuksien rajoittaminen voi tulla yksittäistapauksissa kyseeseen ainoastaan rikoslain 4 luvun 4 ja 5 §:ssä säädettyä hätävarjeluna tai pakkotilassa sallittuna tekona silloin, kun vähemmän rajoittavat toimet eivät tule kysymykseen.

Välttämätön voimankäyttö on mahdollista myös perusopetuslain 36 b ja d §:n mukaisesti silloin, kun opetusta häiritsevä tai turvallisuutta vaarantava oppilas poistetaan opetustilasta, koulun tilaisuudesta tai koulun alueelta tai kun oppilaalta otetaan haltuun turvallisuutta vaarantava tai häiritsemiseen käytettävä esine tai aine. Varhaiskasvatuslaissa ei ole vastaavaa sääntelyä.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen, että kurinpito kouluissa tapahtuu tavalla, joka on lapsen ihmisarvon mukaista ja sopusoinnussa tämän yleissopimuksen kanssa. Sopimusvaltiot takaavat 37 artiklan nojalla, että lasta ei kiduteta eikä kohdella tai rangaista julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa 8 (CRC/C/GC/8, kohta 15) on tunnistettu poikkeustilanteet, joissa opettajat ja muut henkilöt, kuten lasten parissa laitoksissa ja lakia rikkoneiden lasten parissa työskentelevät henkilöt, voivat joutua kohtaamaan vaarallista käyttäytymistä, joka oikeuttaa käyttämään kohtuullisia rajoitustoimenpiteitä käyttäytymisen hillitsemiseksi. Tässäkin on selkeä ero lapsen ja muiden suojelemiseksi tarvittavan voimankäytön ja rangaistus-tarkoituksellisen voimankäytön välillä. Tarvittavan voimankäytön on oltava kaikissa tilanteissa mahdollisimman vähäistä ja lyhytkestoista. Yleiskommentissa on myös todettu, että lisäksi tarvi-

Lakialoite LA 38/2024 vp

taan yksityiskohtaista ohjeistusta ja koulutusta sekä rajoitustoimenpiteisiin turvautumisen minimoimiseksi että sen varmistamiseksi, että käytettävät menetelmät ovat turvallisia ja oikeasuhtaisia tilanteeseen nähden ja ettei niihin sisälly tarkoituksellista kivun aiheuttamista hillitsemiskeinona.

Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on tarve selkeyttää nykytilannetta. Jo nyt työnantaja järjestää koulutusta päiväkotien ja koulujen henkilökunnalle turvallisesta fyysisestä rajoittamisesta. Fyysinen rajoittaminen tarkoittaa toimenpiteitä, joilla turvallisesti rajoitetaan ja ehkäistään riehuvan ihmisen liikkeitä. On selvää, että päiväkodeissa ja kouluissa on poikkeustilanteita, joissa rehtorilla ja opettajalla tulisi olla oikeus rauhoittaa oppilas fyysisesti rajoittamalla oppilasta oman tai muiden oppilaiden tai koulun henkilökunnan turvallisuuden varmistamiseksi silloin, kun vähemmän rajoittavat toimet eivät tule kysymykseen. Myös apulaisoikeusasiamies on ratkaissussaan EOAK/3176/2020 todennut, että oppilaiden oikeusturvan toteutumiseksi on välttämätöntä, että asiasta säädetään nimenomaisesti laissa.

PERUSTELUT

Rehtori tai opettaja voi oppilaan rauhoittamiseksi pitää kiinni oppilaasta, jos oppilas sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on oppilaan oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä. Kiinnipitäminen on oltava viimesijainen keino turvallisuuden varmistamiseksi ja kokonaisuutena arvioiden puolustettavaa, kun otetaan huomioon oppilaan käyttäytyminen ja tilanne muutoinkin. Kiinnipitäminen voi pitää sisällään myös oppilaan siirtämisen. Kiinnipitäminen on lopeutettava, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Kiinnipitämiseen turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään perusopetuslakiin (628/1998) uusi 36 c § seuraavasti:

Lakialoite LA 38/2024 vp

36 c §

Kiinnipitäminen

Jos oppilas käytöksellään aiheuttaa välitöntä vaaraa omalle tai toisen turvallisuudelle tai uhkaa välittömästi vahingoittaa toisen omaisuutta, on rehtorilla ja opettajalla oikeus käyttää oppilaan kiinnipitämiseksi tai vastaavalla tavalla vahingon estämiseksi sellaisia välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Rehtori ja opettaja voivat 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan kiinnipitämisessä tai rauhoittamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapah-
tuneesta opetuksen järjestäjälle.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 18.10.2024

Pia Hiltunen sd